

**Impact
Factor
3.025**

ISSN 2349-638x

Refereed And Indexed Journal

**AAYUSHI
INTERNATIONAL
INTERDISCIPLINARY
RESEARCH JOURNAL
(AIIRJ)**

Monthly Publish Journal

VOL-IV

ISSUE-IV

APR.

2017

Address

• Vikram Nagar, Boudhi Chouk, Latur.
• Tq. Latur, Dis. Latur 413512 (MS.)
• (+91) 9922455749, (+91) 9158387437

Email

• aiirjpramod@gmail.com
• aayushijournal@gmail.com

Website

• www.aiirjournal.com

CHIEF EDITOR – PRAMOD PRAKASHRAO TANDALE

भारतातील कौटुंबिक हिंसाकारे प्रकार व त्याची कारणे

डॉ.एस.वाय.पाटील

सहायक प्राध्यापक (शिक्षणशास्त्र)
स्वा.रा.ती.वि, नांदेड.

सविता चिमणाजी चिटकलवार

(शिक्षणशास्त्र संकुलन)
स्वा.रा.ती.वि, नांदेड.

यत्र नर्यास्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवता: ...

वरील संस्कृत श्लोकांमध्ये सांगितले आहे की, जेथे नारीचे पूजन केल्या जाते तेथे साक्षात देवता निवास करतात. वेदकालीन काळात स्त्रियांचा दर्जा निश्चितच उच्च होता, पण आजच्या आधुनिक काळात चार भिंतीच्या आत स्त्रिला हा मानसन्मान मिळतो का ? या विषयी विचार करून समाजात परिवर्तन करण्याची आवश्यकता वाटत आहे.

स्त्रींचा जन्मच मुळी अत्याचार सोसण्यासाठी झाला आहे अशी आपल्या समाजाची धारणा आहे. या धारणेला गरीब, श्रीमंत जात, धर्म, पंथ, शिक्षित, अशिक्षित, ग्रामीण शहरी, नोकरीवाली, बिननोकरीवाला असा कोणताही अपवाद नाही.

स्त्रियांवरील हिंसाचार ही रोजची बाब होऊन गेली आहे. त्यातही खास करून घरगुती हिंसाचाराला तर जणू सांस्कृतिक मान्यता मिळाली आहे. सर्वच जाती, धर्म आणि वर्गातील बायकांवर हिंसाचार होताना दिसतो. याला छेद देऊ न पुढे येण्याची गरज आहे. आज जगभरात दर तीनपैकी एका स्त्रीने तिच्या आयुष्यात हिंसा अनुभवलेली आहे.

कौटुंबिक हिंसाचार म्हणजे काय ?

कौटुंबिक हिंसाचार म्हणजे शारीरिक आणि शाब्दिक लैंगिक मानसिक किंवा आर्थिक छळ, हुंडा किंवा मालमत्ता देण्यासाठी महिलेला अपमानित करणे, तिला शिवीगाळ करणे आपत्य नसल्यामुळे तिला हिणवणे, धमकावणे, त्रास देणे, दुखापत करणे, जखमी करणे, महिलेचे स्वतःचे उत्पन्न स्त्रीधन मालमत्ता किंवा इतर आर्थिक व्यवहार किंवा तिच्या हक्काच्या कोणत्याही मालमत्तेपासून तिला वंचित करणे, घराबाहेर काढणे या बाबींना कौटुंबिक हिंसाचार म्हटले जाते.

कौटुंबिक हिंसाचारापासून महिलांचे संरक्षण अधिनियम कायदा - २००५

आधुनिक काळात मानवाच्या नीतिमूल्यातील घसरणीमुळे आणि वाढत्या औद्योगिक विकासामुळे स्त्रीची अवस्था दयनीय झाली आहे. याला पुरावा म्हणजे दररोज होणा-या स्त्रियांवरील अत्याचाराच्या घटना, हयाशिवाय ज्या कुटुंबात अथवा घरात ती स्वतःला सुरक्षित समजते त्याच-तिच्या घरात ती कौटुंबिक हिंसाचाराला बळी पडते आहे. हया सर्व बाबींचा विचार करता आंतरराष्ट्रीय पातळीवर स्त्री व कौटुंबिक हिंसाचार रोखण्यासाठी महत्वपूर्ण ठराव पारित करणे आवश्यक आहे असे वाटू लागले म्हणून.

संरक्षण व हक्क प्राप्त करून देण्यासाठी खालील कायदे आस्तित्वात आहेत.

१. भारतीय दंड विधान कायदा १८६०.
२. हुंडा प्रतिबंधक कायदा १९६१.
३. सती प्रथा विरोधक कायदा १९८७.
४. स्त्रियांचे अश्लील प्रदर्शन विरोधी कायदा १९८६.
५. घटस्फोट कायदा १९६९.
६. कुटुंब न्यायालय कायदा १९८४.
७. मुस्लिम महिलांसाठी कायदा १९८६.
८. गर्भलिंग परीक्षण व गर्भपात विषयक कायदा.

अशाप्रकारे निरनिराळ्या कायद्यांतर्गत स्त्रियांना मिळणारे हक्क किंवा संरक्षण अधिक प्रभावीपणे लागू होण्यासाठी हा नवीन कौटुंबिक हिंसाचारापासून स्त्रियांचे संरक्षण कायदा २००५ निर्माण झाला. घराच्या चार भिंतीआड होणारे हिंसाचार हे “हिंसाचार विषयक कायदे व तरतुदी ” या एकाच चौकटीत सामावून घेणारा हा कायदा आहे. कारण - “ हिंसामुक्त जीवन हा स्त्रीचा मानवी अधिकार आहे”.

कौटुंबिक हिंसाचाराचे खालील प्रकार पडतात.

१. शारीरिक छळ.

४.आर्थिक अत्याचार.

२.मानसिक छळ.

५.लैंगिक अत्याचार.

३.तोंडी आणि भावनिक अत्याचार.

६.नियंत्रण किंवा बंधन घालणे.

१.शारीरिक छळ :-शारीरिक छळात मारहाण, तोंडात मारणे, तडाखा देणे, चावणे, लाथ मारणे, ढकलणे, लोटणे जोराचा धक्का मारणे, इतर कोणत्याही पध्तीने शारीरिक दुखपत किंवा वेदना देणे. या बाबींचा शारीरिक छळात समावेश होतो.

२.मानसिक छळ :- मानसिक छळात घालून-पाडून बोलणे. वेळोवेळी अपमान करणे, बाहेरील व्यक्तीसमोर तसेच घरात गलिच्छ भाषेचा वापर करणे, सतत मनाविरुद्ध वागणे, तिच्या नातेवाईका बाबत गलिच्छ भाषा वापरणे या सर्वांचा यात समावेश होतो.

३. तोंडी आणि भावनिक अत्याचार :- तोंडी आणि भावनिक अत्याचार जसे आपमान करणे, वाईट नावाने बोलावणे चारि; याबद्दल संशय घेणे, मुलगा झाला नाही म्हणून अपमान करणे, महिलेला किंवा तिच्या ताब्यात असलेल्या मुलाला शाळेत महाविद्यालयात किंवा इतर संस्थामध्ये जाण्यास मज्जाव करणे, नोकरी स्वीकारण्यास धमकी देणे व इतर कोणतेही भावनात्मक किंवा तोंडी अपशब्द वापरणे यांचा समावेश होतो.

४.आर्थिक अत्याचार :- आर्थिक अत्याचारात हुंड्याची मागणी करणे, महिलेला किंवा तिच्या मुलांना अन्न वस्त्र, औषधे, इत्यादी न पुरविणे, नोकरीला मज्जाव करणे, पगारीचे पैसे काढून घेणे नोकरी करू न देणे, रोजंदारीचे पैसे काढून घेणे.

५. लैंगिक अत्याचार :-लैंगिक अत्याचारामध्ये जबरदस्ती करणे, अशिलल फोटो काढणे, बिभत्सक कृत्य जबरदस्तीने करावयास लावणे, अश्लील चाले करणे किंवा बदनामी करणे याबाबींचा समावेश होतो.

६. नियंत्रण किंवा बंधन घालणे :- स्त्रीला घराबाहेर काम करण्यास अडवणूक करणे, एकाकी पाडणे, सतत देखरेख ठेवणे. पहारा ठेवणे, एकटीला बाहेर पडू न देणे, सतत बंधनात ठेवणे.

७. कौटुंबिक हिंसाचाराची कारणे.

१. व्यसनाधिनता :-पतीला दारूचे व्यसन असेल तर तो दारू पिणे न मारपीट करतो. घरातील सर्व पैसे चोरून दारू पितो. पत्नीला कामाला रोज जावू देत नाही. तिने कमाई केलेले पैसे ओढून घेवून दारू पिवून तिला घरी घेवून मारपीट करतो.

२.दरिद्रीपणा:-घरात गरीब परिस्थिती असेल तर कर्ता पुरुषाने कमावलेल्या पैशावर घराचे भागत नाही त्यामुळे तो घरी आल्यावर चिडचिड करणे, भांडण करणे, या गोष्टी सतत घरात घडत असतात. त्यामुळे घरात शांती रहात नाही.

३. परस्त्रीशी संबंध :-ब-याचवेळा पतीचे इतर स्त्रियांसोबत अनैतिक संबंध असतात. त्यामुळे घरी आल्यावर आपली पत्नी नकोशी वाटते व त्यामुळे तो तिला अत्यंत वाईट वागणुक देत असतो..

४. **अशिक्षितपणा** :-स्त्रीला शिक्षण दिले नसेल तर ती कधीही अन्यायाविषयी तोंडावाटे बोलत नाही. ती स्वतःला असहाय समजते. शिक्षित असूनही ब-याच वेळा नातेवाईक व समाज याच्या समोर अब्रू जाईल म्हणून ती हिंसाचार सहन करते.

५. **वारस प्राप्तीचा उद्देश** :-स्त्रीला जर एकानंतर एक मुली होत असती तर तिला घरातील पती, सासू-सासरा, नणंद या सर्वांकडून अन्यायाची वागणूक सहन करावी लागते. सर्व दोष तिला एकटीला दिला जातो, नाहीतर पतीचे दुसरे लग्न करून दिले जाते किंवा यामध्ये पत्नीचा वारंवार गर्भपात केला जातो.

६. **लैंगिक असमाधान** :-पती वासनांध असेल तर पत्नीकडून लैंगिक समाधान होत नाही. त्यामुळे तो इतर स्त्रीकडे जातो व पत्नीला वाईट वागणूक देतो.

७. **कुरूपता व्यंग** :-काहीवेळेस पत्नी जर पतीपेक्षा सुंदर नसेल तर तिला वेळोवेळी मानहानी सहन करावी लागते. एखादे व्यंग पत्नीमध्ये असेल तर हा त्रास अधिकच वाढतो.

८. **संशयीवृत्ती** :-पती, घरातील व्यक्ती जर संशयीवृत्तीचे असतील तर वेळोवेळी तिच्यावर संशय घेवून मारहान व वाईट बोलनी खावी लागते.

९. **वरिष्ठांची जर्मी दाखणे**:-सुन जर सासुचे सांगितलेले ऐकत नसेल तर, तिला योग्य मानसन्मान देत नसेल तर, पतीकडून तिला हिंसाचाराला समोरे जावे लागते. घरातील सासरे, दीर, नणंद यांची जर्मी राखावी लागते.

१०. **कामचुकार पती** :- ब-याच वेळा पती काहीही काम न करता पत्नीची केलेली कमाई हिसकावून घेवून मारहान करित असतो. सोबतच तो व्यसनी असेल तर अधिकच त्रास देतो. यासोबतच पत्नी व तिच्या मुलांना उपाशी राहण्याची वेळ येते.

सारांश :-

आधुनिक काळातही आज स्त्री घरात तसेच घराच्याबाहेर कुठेही सुरक्षित नाही. आई वडिलांच्या पसंतीने लग्न झाल्यावर सासरी गेल्यावर सप्तपदीचे एकही वचन न पाळता तिच्यावर अन्याय करणारा पती हा सर्वात मोठा गुन्हेगार असतो - कारण ज्या व्यक्तीसाठी ती माहेर सोडते, तोच तिचा घात करतो. यानंतर हिंसाचारात सासरे, दिर यांची घाणेरडी नजर, मारहान या सर्व गोष्टी तिला सहन कराव्या लागतात.

आपला समाज हा पुरुषप्रधान असला तरीही स्त्रीयादेखील या हिंसाचार वाढविण्यात बरोबरीच्या गुन्हेगार आहेत. सासू आपल्या सूनूच्या भावना समजून न घेता मुलाचे कान भरून सुनेस मारण्यास भाग पाडते. यामध्ये मदतीला नणंद, जावू असते. "एक स्त्रीच दुस-या स्त्रीची शत्रू आहे" जेव्हा एक स्त्री आपल्या सोबत असणा-या दुस-या स्त्रीला चांगली वागणूक देईल, मग ती स्त्री चार भिंतीत तिच्या हाताखाली काम करणारी असेल तरीही तेव्हाच, ख-याअर्थने काही प्रमाणात नक्कीच हिंसाचार कमी होईल व समाजात चांगले परीवर्तन येईल.

जोपर्यंत स्त्री ही अबला व दुर्बल राहिल तोपर्यंत हा समाज तीचे शोषण करितच राहिल. म्हणून हा सर्व प्रकारचा हिंसाचार थांबविण्यासाठी राक्षसरूपी माणसांना धडा शिकविण्यासाठी **दुर्गा व चंडीका** यांचे रूप धारण करावेच लागेल. अशा प्रकारे कौटुंबिक हिंसाचारात जळून मरणा-या, आत्महत्या करणा-या, आपल्या अपत्यांना घेवून आत्महत्या करणा-या, हुंडाबळी होणा-या व हिंसाचार चार भिंतीत राहून सहन करणा-या स्त्रीयांना न्याय तेव्हाच मिळेल, जेव्हा अत्यंत कठोर व पारदर्शकपणे दोषी व्यक्तींना शासन कठोर शिक्षा करेल.

संदर्भ साहित्य :-

१.कौटुंबिक हिंसाचार आणि कायदा - अॅड.असीम सरोदे.

२. भारतीय समाजरचना - डॉ.सुधा काळदाते

३.ज्योतिबा फुले आणि स्त्रीमुक्तीचा विचार.-डॉ.गे.ल.अॅम्बेट

४.Women domestic workers with in households -Vinita Singh

5-Women Marriage family Violence Divorce-Bela Rani Sharma.